

MUNI
PED

Cíle vyučovacího procesu

Nikola Straková

Pedagogický cíl

- = ideální představa toho, čeho se má dosáhnout vých. vzděl. čin.
- 1. Na zákl. jasně a konkr. stanovených **cílů**
 2. sestavuje učitel **obsah** učiva
 3. vlastní realizaci obsahu pak uskutečňuje volbou vhodných **didaktických prostředků**
- cíle determinují výběr obsahu, metod, forem i materiálních prostředků výchovy a vzdělávání

Hierarchie cílů

– od koncepce vzdělávacích programů (RVP, ŠVP) na jednotlivých stupních kurikula až k přímé kontaktní výuce v systému vyučovacích hodin

1. Všeobecné cíle výchovy a vzdělávání
2. Cíle jednotlivých typů škol
3. Cíle studijních a učebních oborů
4. Cíle vyučovacích předmětů
5. Cíle tematických celků
6. Cíle vyučovacích hodin (vyučovacích dní)
7. Cíle jednotlivých částí vyučovacích hodin/dni

Všeobecný cíl

Dílčí cíle

Specifické cíle

Strategie 2030 +

- *Implementace Strategie 2030+ povede k vytvoření a rozvoji otevřeného vzdělávacího systému, který reaguje na měnící se vnější prostředí a poskytuje relevantní obsah vzdělávání v celoživotní perspektivě.*
- *Cílem vzdělávání v následující dekádě je základními a nepostradatelnými kompetencemi vybavený a motivovaný jedinec, který dokáže v co nejvyšší míře využít svůj potenciál v dynamicky se měnícím světě ve prospěch jak svého vlastního rozvoje, tak s ohledem na druhé a ve prospěch rozvoje celé společnosti.*
- **Strategické cíle:**
 1. Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život.
 2. Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.

– **rozhovor** s ministrem školství Petrem Gazdíkem z 1/2022

Členění vých. vzděl. cílů

– cíle etapové

- stanovují čeho má žák dosáhnout za určité časové období (za 1., 2., 3, ročník ...)
- velký význam pro rovnoměrné rozdělení učiva po celou dobu vzdělávání a pro kontrolu jejich plnění

– podle míry obecnosti

- obecné – vycházejí z celkové koncepce školství ve společnosti (např.: vychovat vzdělaného kvalifikovaného pracovníka pro výkon povolání)
 - >odvozují se z nich dílčí cíle pro jednotlivé typy škol
- zvláštní (specifické) – vycházejí z cílů obecných, jejich prostřednictvím lze realizovat cíle obecné
 - >cíle vyučovacího předmětu, odborného výcviku, ...

Specifické cíle

- Cíle vyučovacích předmětů
- Cíle tematických celků
- Cíle vyučovacích hodin/dní
- Cíle jednotlivých částí vyučovacích hodin/dní (např.: zkoušení)

- Jednoznačně definují stav osobnosti žáka, chování žáka, kterého chceme dosáhnout na konci vyučovacího procesu
 - Co konkrétně se má žák naučit
 - Co konkrétně má vědět (které konkrétní vědomosti, dovednosti, návyky, postoje, schopnosti, kompetence si má osvojit, do jaké hlouby a za jakých podmínek)

Rozdělení specifických cílů dle psychických proces učících se žáků/studentů

– Kognitivní cíle

- oblast vědomostí, intelektových dovedností, poznávacích schopností (vnímání, paměť, myšlení, ...)
- Vzdělávací cíle (převažují při vzdělávání)

– Psychomotorické

- oblast motorických, praktických dovedností za účasti psychických procesů (rozvoj pohybových dovedností při TV, obsluha strojů, práce s přístroji...)
- Výcvikové cíle

– Afektivní

- oblast rozvoje osobnosti (oblast výchovného působení učitele, citová oblast, oblast postojů, hodnotová orientace, sociální a komunikační dovednosti, ...)
- Výchovné cíle

Požadavky na správně formulované výukového cíle

- Přiměřenost
 - soulad cíle s reálnými podmínkami (aktuální stav žáků).
- Jednoznačnost
 - formulace cíle nepřipouští různý výklad.
- Kontrolovatelnost
 - možnost kontroly dosažení cíle.
- Vyjádření v pojmech výkonů žáků
 - Např.: nevhodně stanovený cíl: Seznámit žáky s ..., Poukázat na funkci ..., => při kontrole výsledků výuky nebudeme kontrolovat jestli učitel žáky s něčím seznámil/poukázal na funkci, ale zda žáci dokáží vysvětlit funkci apod.

Chybně definované cíle

- „Žák si má osvojit logické myšlení.“
- „Žák má získat základní vědomosti, dovednosti a návyky z ...“
- Žák se má naučit řešit technické problémy tvořivým způsobem.“

= všeobecné, neurčitě formulované cíle

- Je potřeba je dále specifikovat soustavou konkrétních cílů nižší úrovně.

- „4P marketingového mixu“
- „SWOT analýza“
- „výroba kyseliny sírové“

= cíle zredukované na stručné vyjádření obsahu/tématu výuky

- Není jasné v jakém rozsahu a na jaké úrovni má být učivo osvojeno

S využitím jakých analýz vnějšího a vnitřního prostředí?
Ziskové/neziskové organizace? Včetně návrhů strategií? Na
základě jakých podkladů? Samostatně nebo ve skupině?

- „Žák se má naučit postup vypracování SWOT analýzy vybrané organizace.“
- „Žák si má důkladně osvojit definici marketingového mixu.“
- Takto vymezené cíle připouštějí různé interpretace
- Nevyplývá z nich jasná návoda na studium a jeho kontrolu

Naučit se na
z paměť? Umět
vytvořit? Popsat
na příkladech?
Originálně
zpracovat?

- „Seznámit žáky se smyslem tvorby SWOT analýzy.“
- „Poukázat na užitečnost SWOT analýzy pro úspěšný chod organizace.“
- Místo cílů je popsána zamýšlená činnost učitele

Stanovování psychomotorických cílů v praktickém vyučování

– Žákův výkon se vymezuje činností (operací), kterou má žák zvládnout. Tyto cíle nazýváme operacionalizované.

– Operacionalizovaný cíl obsahuje:

1. požadovanou činnosti (druh a předmět činnosti),
2. podmínky činnosti (mohou se týkat pomůcek, pracovního místa, formy spolupráce, ...)
3. a normu činnosti (kvalita, výkon).

Správný cíl je vyjádřen aktivními slovesy: předvést, seřídít, smontovat, zhotovit, vyhledat, stanovit, změřit, nastavit, zregulovat, sestavit, opravit...atd.

Naopak by cíl neměl obsahovat nejednoznačné vazby jako: porozumět, vyjasnit si, mít přehled, žák dobře pochopí, žák se naučí apod.

Příklady operacionalizovaných cílů

- Žák umí ušít sako z předem nastřihaných dílů s konečnou úpravou za 60 minut.
- Žák umí obsloužit zákazníka v pultovém prodeji s uplatněním základních pravidel správné obsluhy.
- Žák umí osadit topná tělesa podle dokumentace za dodržení stanovené tolerance nastavení a pokynů výrobce.
- Žák umí připravit polotovary na výrobu skříně podle výrobní dokumentace a v požadované toleranci.

Výchovné cíle

- formování charakterových vlastností žáků, vztah k danému povolání (oboru) a vztah i ke světu, společnosti a přírodě.
- Výchovné cíle jsou dlouhodobější a zpravidla přesahují do dalších předmětů.
- Příklady:
 - Žák dodržuje pravidla bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci.
 - Žák udržuje pořádek na pracovišti.
 - Žák vždy vykoná precizní kvalitní práci podle požadavků na danou činnost.

Taxonomie cílů vyučovacího procesu

- Existuje více úrovní osvojení si učiva než jen zapamatování
- Taxonomie cílů pro:
 - Kognitivní oblast – Bloomova
 - Psychomotorickou oblast – Simpsonova
 - Afektivní oblast - Krathwohl

Revidovaná Bloomova taxonomie cílů

Revidovaná verze Bloomovy taxonomie z roku 2001	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU					
	1. Zapamatovat	2. Rozumět	3 Aplikovat	4 Analyzovat	5 Hodnotit	6 Tvořit
A. Znalost faktů						
B. Konceptuální znalost						
C. Procedurální znalost						
D. Metakognitivní znalosti						

	zapamatovat	porozumět	aplikovat	analyzovat	hodnotit	tvořit
1.						Žák prezentuje fakta
2.						Žák zopakuje učivo
3.						Žák definuje termíny z učiva
4.						Vlastní definice učitele/učitelky
5.						Žák vysvětlí učivo na příkladu
6.						Žák parafrázuje/převykládá učivo
7.						Žák generalizuje/shrnuje učivo
8.						Vlastní definice učitele/učitelky
9.						Žák aplikuje správný postup řešení úkolu dle vzoru
10.						Žák odvodí naučený postup řešení úkolu na podobné jevy
11.						Žák dle vzorové ukázky používá analogické příklady v různých oblastech lidské činnosti
12.						Vlastní definice učitele/učitelky
13.						Žák rozliší v učivu celky a části, podobnosti a odlišnosti
14.						Žák utřídí výklad podle struktury popisovaného jevu
15.						Žák určí na základě analýzy učiva hlavní myšlenky
16.						Vlastní definice učitele/učitelky
17.						Žák testuje na základě vlastních kritérií zkoumaný jev
18.						Žák posoudí lepší variantu řešení
19.						Žák hodnotí jev na základě argumentace
20.						Vlastní definice učitele/učitelky
21.						Žák samostatně tvoří nový výklad učiva
22.						Žák navrhuje nové řešení problému
23.						Žák plánuje optimální postup řešení
24.						Vlastní definice učitele/učitelky

19 Definujte zápatí - název prezentace / pracoviště

Př.: SWOT analýza – aktuální příležitosti a hrozby škol v ČR

- Charakterizovat pojem vnější prostředí organizace. (2. kategorie cílů podle revidované Bloomovy taxonomie)
- Charakterizovat pojem příležitost. (2. kategorie)
- Charakterizovat pojem hrozba. (2. kategorie)
- Porozumět článku. (2. kategorie)
- Vysvětlit obsah článku vlastními slovy ostatním studentům ve třídě. (2. kategorie)
- Rozlišit, které informace z článku mohou mít dopad na střední školy. (4. kategorie)
- Uvést argumenty proč bude mít informace z článku dopad na střední školy. (4. kategorie)
- Rozhodnout, zda dopad na střední školy bude pozitivní nebo negativní. (5. kategorie)
- Kategorizovat dopady do příležitostí a hrozeb sepsáním matice příležitostí a hrozeb. (5. kategorie)
- Navrhnout možné strategie (opatření), jak může střední škola reagovat na změny vnějšího prostředí (6. kategorie)
- Odvodit kritické faktory úspěchu středních škol ukazující, na jakých faktorech závisí jejich úspěch. (6. kategorie)

Taxonomie cílů M. Simpsonové v psychomotorické rovině

Úrovně	Vysvětlení
Vnímání činnosti	Žák na základě smyslového vnímání volí adekvátní materiály, nástroje nebo postupy pro činnost.
Zaměřenost (připravenost na činnost)	Žák prokazuje teoretickou znalost a odhodlání pro realizaci vybrané pracovní aktivity nebo pohybového úkonu.
Řízení pohybové reakce	Žák podle návodu úspěšně vytvoří cílový produkt.
Automatizace jednodušších pohybových dovedností	Žák prokazuje dovednost předvádět jednoduché pohybové úkony s minimální chybovostí.
Automatizace komplexních pohybových dovedností	Žák prokazuje dovednost předvádět náročné pohybové úkony s minimální chybovostí.
Schopnost motorické adaptace	Žák je schopen analogicky používat své dovednosti na neznámé situace.
Motorická tvořivost	Žák ve své činnosti prokazuje inovace a předkládá originální nápady.

	vnímání	zaměřenost	řízení pohybové reakce	automatizace jednodušších pohybových dovedností	automatizace komplexních pohybových dovedností	schopnost motorické adaptace	motorická tvořivost
1.	Žák na základě sledování rukodělné činnosti přímo ve výrobě vnímá koordinaci pracovních úkonů						
2.	Na základě doteku s míčem žák lépe vnímá adekvátní držení těla pro hru						
3.	Na základě doteku s přírodními materiály žák aktivizuje své emoční naladění pracovat se dřevem						
4.	Tréninkem jemné motoriky žák projevuje cílenou zaměřenost práce s drobnými materiály						
5.	Manipulací se sportovním náčiním žák zlepšuje svou žongléřskou dovednost						
6.	V rámci práce na interaktivních didaktických prostředcích žák zvyšuje svou reakční rychlost na podněty						
7.	Tréninkem řemeslné obratnosti žák podává nadprůměrný výkon						
8.	Pravidelným opakováním činnosti v rizikových pracích žák předvádí důvěryhodněji svou zručnost						
9.	Po několikaměsíční praxi žák prokáže vysokou pracovní výkonnost bez zvýšené únavy						
10.	Žák je schopný demonstrovat/provádět rutinní práci vysoké náročnosti						
11.	V rámci své pracovní zručnosti žák optimálně řeší nečekané problémové situace						
12.	Žák bez potíží zvládá reagovat na speciální požadavky spojené s jeho výrobní oblastí						
13.	Žák se ve své výrobní aktivitě dopracoval na úroveň vynálezce						
14.	Žák je při své pracovní činnosti schopný prokazovat originální inovace/návrhy						

Taxonomie cílů D. B. Kratwohla v afektivné oblasti

1.	Přijímání	Žák si uvědomí, že barva pokožky nemá nic společného s hodnotou člověka jako jedince. Žák si uvědomí, že třídění odpadu má pozitivní vliv na životní prostředí.
2.	Reagování	Žák se dobrovolně zúčastní besedy o životě černochův Africe. Žák se dobrovolně podívá na dokument o recyklaci tříděného odpadu.
3.	Oceňování hodnoty	Žák věří, že je důležité stýkat se s lidmi z jiných zemí. Žák věří, že třídění odpadu má smysl.
4.	Integrovaní hodnoty	Žák dokáže obhájit, zdůvodnit výrok Všichni lidé jsou potřební. Žák dokáže vysvětlit, proč je třídění odpadu přínosné pro životní prostředí.
5.	Začlenění hodnoty do charakterové struktur osobnosti.	Chování žáka vůči lidem jiných ras a národů, jeho přesvědčení je v souladu s jeho slovy. Žák sám začne aktivně třídit odpad.

Zdroje

- ČADÍLEK, M. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno: CERN, S.R.O. 2003.
- ČADÍLEK, M. STEJSKALOVÁ, P. *Didaktika praktického vyučování II*. Brno: CERN, S.R.O. 2003.
- STEJSKALOVÁ, Pavla. *Didaktika praktického vyučování obchodu a služeb: Určeno pro studenty učitelství praktického vyučování*. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6456-0.
- TUREK, Ivan. *Didaktika*. Bratislava: Wolters Kluwer (Iura Edition), 2008. ISBN 978-80-8078-198-9.